

БОЖИДАР ИВКОВ

АФОРИЗМИ,

МАКСИМИ,

РАЗМИСЛИ,

СЕНТЕНЦИИ

СОФИЯ

© доц. д-р Божидар Ивков, автор
проф. д-р Силвия Минева, рецензент
доц. д-р Доротея Ангелова, рецензент

© Електронно издателство „Омда“

Всички права запазени.

2 0 1 8

ISBN 978-954-9719-99-4

СЪДЪРЖАНИЕ

„... лека за четене книга, но не и леко четиво“. Вместо увод	6
А д	9
Активност, пасивност	10
Афоризми и максими	11
.....	
Б едност	14
Безкрайност	15
Безразличие	16
.....	
Благотворителност	17
Бог	18
Болест, хронично заболяване	19
Болка	21
В ласт, политика	22
Война	23
Време, отношение към времето	24
Всекидневие	26
Възпитание	27
Г лупост, невежество, простотия	28
Гражданско общество	30
Д емокрация	31
Дете, деца	32
Дилематизация	33
Добро, зло	34
Доверие	35
Думи, език, говорене	36
Дълголетие	38
Ж ена	39
Живот	40
Животни, символи	43
З ависимост, независимост	44
Закон, право, правораздаване	45
Здраве, болест	46
Знание, незнание, образование	47

И деи	49
Избор, отговорност за избора	50
.....	
Инвалидност, увреждане	51
Истина	56
История	57
К омпромис	58
Компютри	59
.....	
Л акейничене, подмазване, позиране	60
Лудост	61
Лъжа, истина, неистина	62
Любов	63
М едицина, лечение, здравеопазване	66
Мечти	68
Мисъл, мисли, мислене	69
Младост, старост	71
Мъдрост, ум, разум, глупост	72
Н аука	74
Недоволство	75
Необходимост и случайност	76
О бещания	77
Омраза	78
П ари	79
Политика	80
Пороци	81
Признание, почести, известност	83
Приятел, приятелство	84
Р азбиране	85
Роби, робство	86
Родители	87
С амота	88
Сбогуване	89
Свободен пазар	90
Секс	91
Сила, насилие	92

Смърт	93
Старост	94
Стереотипи,	предразсъдъци 95
Страдание	96
Страх	97
У мора	98
Ф илософия, философстване	99
Х умор, чувство за хумор	101
Ц енност	102
Ч овек	103
Чувства	108
„Законите“ на Божидар Ивков	109
Защо съществуваме? Вместо заключение	111

„... лека за четене книга, но не и леко четиво“.

Вместо увод

Добре известно е от историята, че писането и четенето на афоризми, сентенции, размисли и максими е особено популярно във „времената на умора“, както Б. Ръсел определя епохите, когато дори реалните блага губят вкуса си.¹ Като пример за такава епоха известният английски философ посочва времето на римския император и стоик Марк Аврелий. В неговата прочута изповед „Към себе си“, Ръсел разпознава праобраза на учението за естествените права, а Хосе Ортега и Гасет вижда символ на потапянето на човечеството в бездната на самовглъбението, вследствие на историческата криза, до която води изместването на културата от варварството, когато „самите носители на културата са станали варвари“.²

Дали живеем в епоха на историческа криза, както я разбира Ортега, или във времената на надежди, когато големите настоящи злини, отново по думите на Ръсел, могат да бъдат понасяни, тъй като се мисли че те ще отминат?³

Подходящ и добър повод да се замислим върху такива въпроси ни дава текстът „Афоризми, максими, размисли, сентенции“ на Божидар Ивков. Без да е император или стоически философ, подобно на друг автор от времето на именития император, чието име не е увенчано с ореола на славата – авторът на „Атически ноци“ – Авъл Гелий, Ивков е използвал умело дарбата си на грижлив събирач, проникателен наблюдател и добросъвестен коментатор на знание, истории и разкази, за да предложи едно четиво за широката публика, в което намират място размисли и сентенции за най-различни сфери – медицина и педагогика, наука и

1 Б. Ръсел, История на западната философия, т. 1, ИК „Христо Ботев“, София, 1994, с. 382.

2 Х.О.Гасет, Промяна и криза. В: Идеи в културологията. Т. 2., УИ Св.Кл.Охридски, София, 1993, с. 115.

3 Пак там, с. 38.

история, морална философия и обществено управление. В духа на добрата енциклопедична традиция текстът е структуриран по принципа на речниковата азбучна логика, която позволява постоянно връщане към него не според предварително подредено от автора съдържание, а според необходимостта и интереса на читателя да узнае нещо повече или различно за баналните неща като всекидневието, децата и възпитанието, екзистенциалните въпроси за живота и смъртта, философските опити върху безкрайността, вечността, моралните понятия за доброто и злото, почтеността и порочността, както и вечно злободневните социални и политически въпроси за властта, демокрацията, гражданското общество, законността ... Освен кратки, сентенциални размисли, за всяко от тях, авторът предлага и свои оригинални понятийни формулировки като „дилемизация“ и с ненатраплива самоирония озаглавява последната рубрика „Законите“ на Божидар Ивков. Тази иронична самозакачка ни подсказва, че всичко, което е придобивало първостепенно или поне важно значение в човешкия и обществения живот, винаги се е превръщало в общ знаменател на обкръжаващия ни свят, придобивайки значението на норма, според която оценяваме както себе си, така и всичко, което се случва с нас и около нас. В това отношение „Афоризми, максими, размисли, сентенции“ е като житейски пътеводител за доминиращото живота ни, така че може да подчини на себе си всичко останало. Сред тези доминанти ние ще открием както любовта, истината и познанието, така и болката, страха и лъжата. За тях Б. Ивков разказва на читателя с езика на метафората и моралистиката, подобаващ за афористичния жанр. Описвайки животни и символи, авторът ни напомня за недостатъците на човешките нрави и тяхното често сравняване с характерното за поведението на различни животни – кучето, магарето, прасето, чиито образи са традиционни не само за разказите на известните баснописци, но и за всекидневната реч, която прибягва до алегорията всеки път, когато се наложи говоренето да замени действието, а

словото да подпомогне разбирането като например това, че: „Ако магарето не е проговорило досега, то е защото не може да реши какво да каже най-напред: „Хората са големи магарета“ или „Аз не съм магаре“.

Даденият пример е само един от многото, благодарение на които, докато подпомага разбирането, Б. Ивков възражда енциклопедичната традиция на образоването и просвещаването чрез кратки наративи и сентенциални изказвания. В това отношение „Афоризми, максими, размисли, сентенции“ е и своеобразен наръчник – светски псалтир за всекидневно ползване, който може да се чете от всеки, навсякъде и по всяко време, защото предлага непретенциозни дефиниции и обяснения, а откровени размисли за всичко онова, което рано или късно ни подтиква към самовглъбяване: вечното и тленното, обикновеното и странното, действителното и илюзорното, човешкото и нечовешкото... И ако е вярно забелязаното от немския учен и публицист Вилхелм Швабел, че афоризмът е леко запомняща се истина, то тогава също толкова вярно би било, ако се каже, че „Афоризми, максими, размисли, сентенции“ на Божидар Ивков е лека за четене книга, но не и леко четиво, защото е от онези, които могат да се прочетат за един ден, но ни служат цял живот.

София

26.01.2018

Проф. д-р Силвия Минева

Ад

Адът – това са другите, които превръщат моя Рай в невъзможна
реалност.

* * *

Всеки има своя ад, в който гори душата му.

* * *

За всекиго адът е на различно място и има различен смисъл.

АКТИВНОСТ, ПАСИВНОСТ

С нашата пасивност утвърждаваме неспособността си да живеем.

* * *

Пасивността също е вид действие, което за съжаление най-често е насочено към подкрепа на регреса.

АФОРИЗМИ И МАКСИМИ

Когато искам - мога, но не винаги мога да искам.

* * *

За хората съдя най-добре по тяхното отношение към животните.

* * *

Колкото едно общество е по-бедно, толкова е по-абсурдно.

* * *

Човешките права имат общо с максимата „На всяка цена“, само когато се потъпкват.

* * *

Прекаленото търпение е порок, наричан примирение или робство.

* * *

Предпочитам силата на парите пред парите на силата. Предпочитам да купувам, а не да бъда купуван.

* * *

Пред зова на дивото в нас всички сме роби.

* * *

Който живее лесно все едно, че не живее.

* * *

Стремежът ни към съвършенство често ни прави глупаци.

* * *

Мога това, което искам. Затова съм длъжен да искам това, което мога.

* * *

Мечтите са като риска – трябва да бъдат контролирани и направлявани.

* * *

Пътят на най-малкото съпротивление, е най-често най-късият път към ада на собствените ни грешки.

* * *

Да гледаш още не означава да виждаш. Да чуваш още не значи да разбираш.

* * *

Когато благодарността е тежко бреме има опасност да се изроди в омраза.

* * *

Лудостта не се лекува с лудост!

* * *

Гневът е безрасъден. Той не говори – вилнее.

* * *

Собствените недъзи са незабележими.

* * *

Геният бързо уморява посредствения ум.

* * *

Истинската скръб не търси показност, а уединение.

* * *

Различието може да убива, ако му позволим.

* * *

Самотата е привилегия за малцина.

* * *

Този, който не реагира на камъчето, него го смазва скалата.

* * *

Щастието е редовен спътник в живота на хората със скромни материални потребности.

* * *

Изтеклата вода не може да изпълни пустотата на нещо отминало.

* * *

Най-лесно намираме оправдание за делата си.

* * *

Понякога, за да си щастлив, е нужно просто да бъдеш щастлив... без конкретна причина.

* * *

Нищо не можем да забравим в миналото. Всички рани и вини носим със себе си... до края на дните ни.

* * *

Невъзможното днес, утре е потенциална възможност!

* * *

Не е важно да кажеш истината на някого пред него. Важното е да кажеш истина за себе си на самия себе си.

* * *

Независимо от чие стадо е, прасето винаги си остава свиня.

* * *

Най-малко истина за себе си откриваме в критиката на бившите ни интимни партньори.

* * *

И най-значимите мотиви за дадено действие или бездействие не отменят последиците от тях.

Бедност

Онеправданите хора в света са толкова много и тяхната сила е толкова голяма, че те не са способни да я концентрират и насочат към съзиждането на свят без насилие и нищета. Затова малки групи владеят огромната част от ресурсите на планетата – материални и духовни, като създават всевъзможни механизми за управление на тази сила чрез доминация и потискане. Дългото пребиваване в света на бедността обезсилва човека и го превръща в обект на манипулации и експлоатация. Бедността е дълго и мъчително заличаване на човешкото в човека, садистичен начин за убиване на човешката идентичност на индивида.

* * *

Бедността е един от малкото пороци, в които ни вкарват насила. Бедността не е само материална нищета, тя е и духовна нищета, чиято пелена ни обгръща постепенно или ни следва от рождение. Да бъдеш беден – ето какво значи да не можеш.

* * *

Продължителната бедност унищожавя, заличава бъдещето, далечната перспектива на живота. Остава само днес и сега. Липсата на перспектива и на възможности за промяна на ситуацията пораждат и затвърждават чувството за безсилие, снижават до крайност самооценката на индивида, заличават човешкото, социалното в него. Бедният човек е способен на всичко. А това всичко зависи от социалния контекст.

* * *

Бедността не е порок. В такъв я превръща наглостта на богатите.

БЕЗКРАЙНОСТ

Безкрайността е илюзия, която ни помага да преодолеем убийствения натиск на собствената си ограниченост.

* * *

Безкрайността е продукт на нашето мислене. Ако приемем това твърдение, то може би в действителност безкрайността не съществува. Но щом приемаме това абстрактно твърдение, означава, че всяка безкрайност е гранична и ние – искаме или не – си задаваме въпроса: какво има отвъд тези граници? Може би – нищо! Какво обаче е нищо? Всъщност не знаем и не можем да дефинираме нищото. Нищото в контекста на безкрайността. Нашата неспособност да проникнем зад границите на безкрайността сякаш обезсмисля търсенето им. И все пак, какво има отвъд границите... Нищо или...!

* * *

Ако безкрайността търси да се прояви, то в красотата на жените намира изцяло себе си.

БЕЗРАЗЛИЧИЕ

Безразличието на другия към нас често е следствие от наши действия.

* * *

Безразличието убива.

* * *

Ако проявите безразличие към ругатните и обидите на други хора, то цялата кал, хвърлена по вас се връща върху този, който хули.

БЛАГОТВОРИТЕЛНОСТ

Благотворителността никога не разполага с достатъчно средства. Тогава кой решава (и с какво право) на кого да се даде и на кого не? Къде отива благотворителността, когато се помага там, където помощта не е необходима?

* * *

Благотворителността може би е хубаво нещо и за този, който получава милостиня, и за този, който я дава. Но тя никога не е решавала проблеми. Тъкмо обратното, създавала е такива. Най-доброто, на което е способна благотворителността, е отлаганането на решението на проблема във времето. Но не бива да се забравя максимата: „По-добре ужасен край, отколкото ужаси без край“.

* * *

Благотворителността прилича на онези мъже, които целогодишно тормозят съпругите си, а на 8 март им купуват скъп парфюм, „фризираг“ вниманието си с красив букет цветя и отиват да празнуват женския празник с колежките.

* * *

Благотворителността е не много ефективно лекарство срещу гузна съвест.

* * *

Благотворителността много често поставя човек пред тежки, дори невъзможни избори. Тя налага правенето на твърде сериозни компромиси с личния морал, за да се реализира.

БОГ

Бог дава всеки му и всеки прави сам избора си. Ето защо отрицателните последствия от нашия избор не са доказателство за това, че Бог не съществува.

* * *

Бог е любов, доброта и опрощение. Насилието, което оправдаваме с понятието „Бог“ е „рационалност“, създадена от човека, за да оправдае господството на малцина над мнозинството.

* * *

Какво е Бог? Във всеки случай не е някакво старче, което отегчено в безсмъртното си съществуване, се забавлява да наказва своето творение. Бог, струва ми се, е непознаваема – поне засега – същност, която е далеч извън пределите на нашите мисловни възможности.

* * *

Насилието сред хората не е дело на Бог. Точно обратното, Бог е „насилен“ да бъде част от пропагандата, оправдаваща насилието на човек над човека в негово име.

* * *

Бог „заплаща труда“ на всеки и това е единственото справедливо заплащане, колкото и да не ни се харесва.

БОЛЕСТ, ХРОНИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Хроничната болест износва човека най-бързо и го превръща без време в развалина. С хронична болест е трудно да остаряваш като катедрала.

* * *

Има изследователи, които превеждайки погрешно английския термин „*managing of disease*“ като управление на болестта, стигат до абсурд, до *pop sens*, като твърдят, че болестта може да се управлява. Тук под болест се разбира хронична болест. В контекста на съвременното състояние на медицинските знания болестта не може да се управлява. Хроничната болест може да се лекува, в известна степен е възможно да се контролира, да се овладее за някакъв период от време, но тя не може да се управлява, в тесния смисъл на понятието „управление“. Тъкмо обратното, веднъж появила се, хроничната болест започва да

управлява човека и неговия живот, като налага определени терапевтични планове, определен начин на живот, спазване на диети и др. При определени условия – например наличие на хронична физическа болка, болестта, в която се е превърнала болката, може да затвори социалните светове на човека.

Това, което може да се (само)управлява, е поведението на човека с хронично заболяване. Дори – в известна степен и с много усилия – могат да се (само)управляват психологическите аспекти на преживяването на хроничната болест, но не и самата болест в нейните биологически смисъл и измерения.

* * *

Често за човека с хронично заболяване животът се превръща в непрекъсната интерпретация и (ре)интерпретация на личните възможности и потенциални ограничения, както и на заплахата от предателство на тялото. Едновременно с това е наложително да се интерпретират условията на външната среда, на потенциалните бариери и заплахи. Животът с хронично заболяване и физическа болка е живот с и в интерпретация.

* * *

Кариерата на човека с ревматично заболяване е животът с него. Човек свиква да страда, но никога не може да се утеши докрай от загубите, които то му нанася и които той е принуден да изтърпи. Да живееш с ревматично заболяване означава да живееш в ада на собственото си тяло и да правиш непрекъснати опити да се добереш до рая на собствената си душа и менталност.

БОЛКА

Хроничната физическа болка, когато е много силна, има способността да затваря всички социални светове на човека. Тогава тя властва над него и единственото, което в тези мигове той иска, е болката да изчезне, да спре.

* * *

Появата и развитието на хронична физическа болка разръбува биографията на човека, срива ежедневиия му свят. Възможното вчера, днес се оказва непостижимо. Човек се изправя пред един свят, който е непознат за него. Свят, в който господства несигурността и неопределеността. Свят, в който тялото е престанало да бъде онзи послушен инструмент, чрез който и благодарение на който той е постигал своите цели. Това е свят на страданието, на ограниченията, на непрекъснатото предателство на тялото. Свят на отчуждение от собственото тяло.

* * *

Болката е състояние, което изпитващият я не може да го докаже, а лекарят и другите не могат да оборят или опровергават.

* * *

Болката, причинена при изтезания, дава власт на този, който я причинява – психопат и/или мъчител.

Болката, причинена от биологично увреждане – хронично заболяване или самата тя превърнала се в болест, предоставя власт на нещо невидимо, непознаваемо за човека, изпитващ болката. То е стаено в

тялото, завладяло го е, оставайки неясно и неизразимо. Осезаемо, но неизвестно.

Власт, ПОЛИТИКА

Според делата им, и думите за тях.

* * *

Властта е по-сладка от секса.

* * *

Упражняването на власт никога не е невинно.

* * *

Да властваш най-често означава да губиш... себе си.

* * *

Властта на лекаря, ако не бъде контролирана и самоограничавана, може да доведе до възможно най-тежки последици, не рядко в значими размери.

* * *

Властта винаги е потайна и измамна. Това, че говорите свободно не означава, че сте свободни. Замислете се, дали някой не иска да говорите точно това, което говорите и по начина, по който говорите.

* * *

Политика, власт, пари, организация на здравеопазването – това са най-дълбоките и основни четири причини за заболяемостта и

преждевременната смъртност в света. Всичко останало е последици и/или пропаганда.

ВОЙНА

Войната е най-грозното и най-отвратителното лице на човека и човешкия род.

Войната е най-важният механизъм на социалния естествен подбор. Тя е и най-важният механизъм за унищожение на личната и социалната рационалност.

Войната е социален ад, създаден от политиците и поддържан от армиите.

ВРЕМЕ. ОТНОШЕНИЕ КЪМ ВРЕМЕТО

Днешните ни проблеми често са резултат от вчерашната ни небрежност към утре.

* * *

Мисълта за утре не бива да ни прави бездейни днес, защото бъдещето е и това, което правим сега.

* * *

Времето не тече само за себе си.

* * *

Търпението и спокойствието ни помагат да се владеем и да преценяваме кога е възможно да летим с мисълта си във времето и кога да спрем върху мига.

* * *

Времето на живота се пилее само от бедни глупаци, които се мислят за богати умници.

* * *

Всяка година по малко ни взема. Малко по малко – и ето, нас вече ни няма.

* * *

Казах „Добър ден“ – и то вече е минало!

* * *

Остаряването е външния белег на властта на времето.

* * *

Миналото е „видимата“ проява на неумолимата и безчувствена власт на времето. Докато напиша това изречение в миналото отидоха няколко секунди, а вече минута-две. Ето защо не бива да пилеем времето си. Но ако все пак го правим – то ще ни попилее. Да се разчита на друго е проява или на лудост, или тъпоумие. Колкото повече време от живота си пилеем, толкова по-кратко ще бъдем помнени от потомците си. А единственият начин да „живеем“ след смъртта си на тази земя, е споменът на тези след нас за нас. Празното време не ражда спомени.

* * *

Не съществува утре, което може да компенсира изгубеното днес и сега.

ВСЕКИДНЕВИЕ

Най-жестокият убиец е всекидневието.

* * *

Само бедните духом се поддават на „убийствените“ апетити на еднообразието. Духовните хора живеят пълноценен живот, непреставайки да се самоусъвършенстват умствено и духовно, нищо, че това от страни може да изглежда скучно. Всъщност това е процес, изпълнен с огромно напрежение и многообразие.

* * *

Всекидневието може да убива само, ако му позволим.

* * *

Животът е труден в миговете на всекидневните ни ангажименти. Разнообразието се приема и преодолява значително по-лесно от

еднообразието, защото изисква по-малко усилия и концентрация от наша страна.

ВЪЗПИТАНИЕ

Сопата също възпитава. Въпросът е не как, а какво!

* * *

Да възпитаваш е изкуство, в което малцина са гении. Мнозинството са посредствени занаятчии, а не малка част и пълни бездарници.

* * *

Да възпитаваш означава да създаваш и формираш цяла Вселена. А в тази Вселена човек не може да влиза и да се разхожда с подковани ботуши.

* * *

Процесът на възпитание възпитава най-напред възпитателя, а след това възпитавания.

Глупост, НЕВЕЖЕСТВО, ПРОСТОТИЯ

Дори времето се бои от глупостта.

* * *

Когато са създавали глупостта, боговете са били пияни.

* * *

Човек трябва добре да подбира приятелите си, защото освен всичко друго, глупостта е заразна.

* * *

Глупостта е като парата – не може да стои затворена в човека. Ако не излезе, ще се самовзриви.

* * *

В природата няма нищо излишно, дори глупостта.

* * *

Има хора, които само като ги погледнеш и разбираш, че са в траен конфликт с мозъка си.

* * *

Колкото човек е по-глупав и изпразнен от съдържание, с толкова по-големи увереност и желание манифестира своите образователни и ментални/мисловни дефицити.

* * *

Когато глупостта говори през устата на възрастта понякога прилича на мъдростта... зависи от светло-сенките.

* * *

Понякога невежеството на другите може да ни предпази от извършването на глупави постъпки, колкото и да ни се иска да ги направим, подгонени от собствената си глупост или безизходица.

* * *

Много е писано как чувства и емоции влияят върху здравето ни. И нито ред за влиянието на простотията ни върху здравето на другите.

* * *

Простотията никога не е единствен симптом за социална патология.

* * *

Ако се смесиш с тъпа глупаци не очаквай, че собствената ти глупост ще изчезне. Тя само временно ще се смеси в морето от глупост и когато излезеш от него, глупостта ти ще започне да сияе още по-могъща и изчистена.

ГРАЖДАНСКО ОБЩЕСТВО

Силата на неправителствените организации се гради върху четири фундаментални принципа: единение, действие, търпение и постоянство. В тях са кодирани възможностите и способностите на гражданското общество да променя света, в който живее към по-добро.

Демокрация

В основата на всяка демокрация стои липсата на страх и наличието на чувство за собствено достойнство на човека. Демокрация, притежаваща тези характеристики само благодарение на парите е саката.

* * *

Цялата съвременна история на демокрацията е история на компромисите на обществото с престъпността и престъпниците.

* * *

Всяка демокрация, наложена с оръжие, е тирания.

* * *

Демокрацията не е вечен двигател – веднъж пуснат в действие да не спира да работи. Нашата демокрация е това, което всички ние, с нашето действие или бездействие, сме създали. В България мнозинството хора са пасивни наблюдатели, знаещи всичко и вечно мърморещи, подтиквани от невежеството си..., а после се чудим защо нищо не върви.

ДЕТЕ, ДЕЦА

Едно дете може да осмисли и най-безсмисления живот.

* * *

Децата са нашето бъдеще, но и нашето минало и настояще. Те са част от нас и са в нас, независимо, какво е нашето място в сърцата и душите им.

* * *

Когато истински разберем родителите си, обикновено е твърде късно да им поискаме прошка за това, че сме ги осъждали за поведението им или да им простим за него. Жалко е, че много хора дори не стигат до този тъжен момент.

ДИЛЕМАТИЗАЦИЯ

Дилематизация означава привидно свободен, но по същество принудителен избор на една от две ценности, като по този начин се поробват гражданите, които губят своята гражданска идентичност.

Дилематизацията поставя двойки ценности в дилемни (арбитражни) отношения на избор на една и отхвърляне на друга ценност, вместо търсене на възможни начини за взаимно обвързване и съществуване на двете ценности заедно. Например свобода *или* сигурност, вместо свобода *и* сигурност; справедливост *или* солидарност, вместо справедливост *и* солидарност.

Дилематизацията е социална технология за ограничаване на права и налагане на социален контрол с цел подчинение.

ДОБРО, ЗЛО

Доброто също трябва да има юмруци, в противен случай то не се различава от злото.

* * *

Доброто иска много енергия и всеотдайност, иска воля за битка, иска да се изправяш дори тогава, когато мислиш, че си мъртъв. Доброто иска всичко и дава всичко.

* * *

Доброто е красиво чрез простотата на проявленията си, злото е грозно чрез многообразието си на действие.

* * *

Доброто трудно се прави, злото лесно.

* * *

От доброто всеки се ползва и е доволен, от злото всеки страда и недоволства, че е засегнат.

* * *

Дори и най-голямото добро остарява и умира.

ДОВЕРИЕ

Доверието – това са най-тежките и най-здравите вериги, с които можете да завържете за себе си любимия.

* * *

Рядко си даваме сметка, че доверието гради цели светове, а липсата му унищожавя цели вселени. Нищо не съществува без доверие.

* * *

Без доверие любовта агонизира. Без доверие обществото умира. Доверието е вградено във фундамента на живота.

* * *

Когато доверието умира, загива всичко.

ДУМИ, ЕЗИК, ГОВОРЕНЕ

Човек трябва да мери думите си, ако не иска да му вземат мярката.

* * *

Силата на словото не е в словото на силата.

* * *

Ако не цениш думите, не цениш човека.

* * *

Бръщолевенето и словоблудството са най-доброто доказателство за животинския характер на индивида.

* * *

Който владее езика си – господства, който говори много – робува.

* * *

Трепването на скулата, мигновения пламък в очите, промяната в цвета на кожата и т.н. могат да ни кажат толкова много за човека и за неговите мисли, колкото той не би изрекъл за себе си говорейки часове наред. Хората са надарени с два вида средства за комуникация – езикът, който ни отличава от животните, и жестът, мимиката, които ни напомнят, че сме с тела на животни. Благодарение на ума и душата си, човеците са очовечили и жеста. Но той продължава да си остава по-близо до животинската природа на човешкото тяло, защото много

трудно може да се контролира съзнателно – това става обикновено след като жестът е факт. Затова умните хора, когато говорят не само мислят какво казват, но и внимателно следят „езика“ на лицето и тялото на тези, с които говорят, както и се опитват да контролират „езика“ на собственото си тяло.

* * *

Езикът на очите и тялото казва много повече от думите. Трябва само да умееш да гледаш и да разбираш това, което тялото и очите на другия казват.

* * *

Това какво говорим и как говорим представлява прозорец към нашата душевност и интелект. Богатството (или бедността) на езика ни са резултат от богатството (или бедността) на нашата личност, на нашата същностна идентичност.

* * *

Музиката на словата е скрита в нашите способности да композираме емоции и чувства в другите.

* * *

Изпуснатата думичка тук, невмимание там и изплъзваща се друга дума... Така внимателният слушател може да възстанови пъзела на дълбоко прикривани истински чувства и емоции на партньора си. Когато картината на пъзела започне да се очертава, е възможно да се окаже, че тя няма нищо общо с или е доста далече от реалността, която другият ни е представял. Това наранява и унищожава доверието между партньорите. Възможно е и да се изгради погрешна представа. Ето защо не бива да се избързва с решения и действия, които пряко заплашват да унищожат истинско приятелство или истинска любов.

ДЪЛГОЛЕТИЕ

Тайната на дълголетието се нарича умереност. Тайната на здравословното дълголетие е печалба от божествената лотария. Всяка друга „философия“ в тази посока е оправдание на лудостта ни.

Жена

Красивата жена е като оазис в пустинята - към нея са отправени всички жадни погледи, но малцина утоляват жаждата си. Интелигентната жена е океанът, в който си заслужава да се потопиш дори и с риск да се удавиш. А оазис в океан не съществува. Но когато става дума за жени всичко е възможно, защото именно жената е онова малко пространство, в което безкрайните възможности си дават среща. Само трябва да знаеш какво и как да търсиш, и да имаш очи и душа да го видиш.

ЖИВОТ

Човешкият живот е път. От нас зависи изборът на посоката и скоростта на движение. И когато се заблудим или спираме, не можем да виним друг за нашия избор.

* * *

В живота няма поправителни изпити.

* * *

Животът никога и никому не прощава грешките и рано или късно ни притиска до стената и иска да си платим сметките.

* * *

Животът е само миг – едно трепване на клепача. Ала в него е събрана цялата страст на човека.

Времето, изписано на лицето, може да отблъсне и най-дълбоките чувства. Понякога, подчинени на социалните условия, на страха да не прекратим определени социални норми, неумението ни да живеем мига, с който съдбата ни е дарила, водят до там, че пропускаме „златни“ шансове. Има събития, които могат да се случат само тук и сега. За тях често сме правили невъзможното – съзнавайки или не това. И когато те се случват ние се оказваме неподготвени да ги преживеем. Робуваме на страха от разочарование, а после се ядосваме, че не сме имали смелостта да ги преживеем. Мигът се преживява и само смелите могат и го правят, независимо каква цена плащат, независимо каква отговорност трябва да поемат. Да живееш живота си означава да бъдеш смел, да правиш избори, да плащаш цената за тези избори и да

носиш отговорност за тях. Умението да се правят избори е висша форма на свобода, която намира своя израз в поемането на отговорност. Въпреки всичко.

* * *

Животът е толкова прекрасен, че човек никога не успява да бъде достоен за тази красота. Може би и затова сме наказани в един момент да умрем.

* * *

Животът е прекалено кратък, за да се пропилява в преследване само на една и то твърде съмнителна цел – печеленето на пари.

* * *

Животът наказва крайностите.

* * *

Животът е пътуване в различни светове.

* * *

Казват, че животът бил като стълба в кокошарник – кратък и посран... Вярно е. Животът е величие и затова е кратък, но той е и падение и затова е... като стълба в кокошарник.

* * *

Миг внимание, споделена емоция, любов, обич, добра дума, проникваща и разтърсваща душата песен, красива картина, хубав филм, интересна книга, здраво любопитство към природата и обществото, стремеж към знание, блага усмивка, подадена ръка за подкрепа, спасен човешки живот, посадено дръвче, творчество, съзидание... Кой по дяволите казва, че животът е скучен или безсмислен?

* * *

За да усетиш истински болката на Другия от нещо, трябва да имаш сетива за това нещо. А сетива се развиват, когато нещото те блъсне насрещно в гърдите, премине през теб или остане в теб

* * *

Грижа на случайността и природата, които ние наричаме Бог, е да задействат началото и края. Между тези две крайни точки всичко зависи от нас.

* * *

Не ме питайте за смисъла на трагикомедията „Живот“. Не съм нито нейн създател, нито нейн режисьор. Та аз едва долавям смисъла на моята роля в тази извечна трагикомедия.

* * *

Колкото човек е по-празен духовно и интелектуално, толкова повече си осмисля живота с живота на другите.

* * *

Въпреки всички усилия на човешкия род, светът и животът си остават прекрасни. Ако нещо не ни харесва, то е, защото виждаме себе си в огледалото им.

* * *

Когато играчките на момиченцата оживяват, животът тържествува. Когато играчките на момченцата „оживяват“, животът често умира.

* * *

Слова и музика! Дори само да четеш и да слушаш музика, животът ти вече е осмислен.

ЖИВОТНИ, СИМВОЛИ

Хамелеоните имат и това свойство, че когато песента им е изпята започват нова.

* * *

Кучето е най-добрият приятел на човека, а човекът - най-добрият враг на кучето.

* * *

Няма по-нешастно животно от магарето - него най-често го сравняват с човешките пороци и недостатъци.

* * *

Ако магарето не е проговорило досега, то е защото не може да реши какво да каже най-напред: „Хората са големи магарета“ или „Аз не съм магаре“.

* * *

Независимо от чие стадо е, прасето винаги си остава свиня.

Зависимост, НЕЗАВИСИМОСТ

Независимостта е илюзия – сладка, но все пак илюзия. Всички ние зависим от нещо или от някого. Истинската независимост – на хората, институциите и държавите, е в умението да се преразпределя тази зависимост.

ЗАКОН, ПРАВО, ПРАВОРАЗДАВАНЕ

Правото помага само на силните.

* * *

Духът на закона е признат и уважаван, когато се превърне в закон на духа.

* * *

Ако имах власт, всеки престъпник бих наказвал със собственото му престъпление. Така ще се отдаде всекиму своето.

* * *

У нас равенството пред закона твърде често е следствие от броя на милионите – колкото повече са, толкова то е по-реално. Законът винаги е слуга на парите.

ЗДРАВЕ, БОЛЕСТ

Здравето е толкова голямо богатство, че обикновено не ни стигат нито силите, нито познанията, нито волята, за да го опазим.

* * *

Болезтта винаги изненадва и е ужасно натрапчива.

* * *

Между болестта и здравето съществува едно огромно пространство, което непрекъснато се увеличава – ремисията. В него живеят все повече и повече хора. Това е обществото на ремисията и в него доминира несигурността, че си здрав и рискът, че си болен.

* * *

Мнозинството здрави хора приемат собственото си здраве като изначална даденост, като наследствено и неотменимо право, нещо, разбиращо се от само себе си. Болестта и инвалидността са лични трагедии, които засягат другите. Малцина са тези, които осъзнават, че здравето и животът са привилегии, които е възможно да се загубят по различен начин и по всяко време.

Здравето, за разлика от глупостта и надменността, не е константна величина. То е ценност само по себе си. Разбирането, осъзнаването и

приемането на тази истина само едва когато то се загуби, най-често е брутално и твърде болезнено.

ЗНАНИЕ, НЕЗНАНИЕ, ОБРАЗОВАНИЕ

Няма безполезно знание, има вредно незнание.

* * *

Всеки се учи както може, колкото може и когато може, ако въобще може.

* * *

Няма нищо по-лесно от това да критикуваш от „принципни“ позиции човека по определен проблем, който никога не си преживявал или изобщо не познаваш. Това е и най-краткият път до неизбродимите пространства на глупостта. И съвсем не е случайно, че глупостта най-често се дава като пример за безкрайност. Това е най-лесният начин дори глупакът да разбере нещото, което няма край. Ето защо е най-добре, когато нещо не ни е познато, да не го обсъждаме, а да слушаме внимателно и да се опитваме да вникнем „със сърце и душа“ в проблемите, да съпреживяваме състрадавайки или изпитвайки радост с другите.

* * *

Знанието – казва Тофлър⁴ – е най-демократичният източник на власт, а това го прави непрекъснатата заплаха за властовите елити. Дори в случаите, когато те го използват за укрепване и развитие на собствената си доминация и могъщество. Това обяснява – продължава той, защо всеки, който има някаква власт желае да контролира тотално знанието, намиращо се в неговите владения. Именно властовите елити са измислили и най-добрия (засега) инструмент за контрол и владееене на знанието – прикритото, но целенасочено производство на незнание.

* * *

По-добре нещастен зрящ благодарение на книгите, отколкото щастлив слепец без знание.

* * *

Най-големите ни врагове са недостигът на знание и това, че позволяваме на други да мислят и решават вместо нас.

* * *

Да можеш, без да знаеш, е въпрос на техника. Да можеш и да знаеш, е въпрос на техника и образование. Да знаеш и да можеш, без да забравяш, че не знаеш, е въпрос на мъдрост.

* * *

Една от малкото области на човешкия живот, в която незнанието и невежеството са полезни, дори имат целебни свойства, е областта на съпругеските отношения. От моите антропологически и етнографски наблюдения съм стигнал до следния социологически извод: колкото по-малко знаят за забежките на партньора си, толкова съпрузите са по-щастливи. И това е доста трайна закономерност. Но както и при всяка друга закономерност, свързана със социалните отношения между хората, тук също се наблюдават изключения. Особено след сексуалната революция през 60-те години на ХХ век.

4 Тофлър, Э. (2003) *Метаморфозы власти*. Издательство „АСТ”, Москва, с. 42.

Идеи

Някои хора са пълни с толкова много идеи, че замръзват на идейно ниво.

* * *

Идеи, идеи, идеи! Само не ме карайте аз да ги реализирам. Имам достатъчно проблеми с реализацията на собствените си идеи.

* * *

Когато целта е голяма, смислена и общочовешки полезна, бягството от насилието на властта чрез отричане от собствените идеи, може да бъде не само оправдано, но и желателно. В такива случаи именно отричането е единственият начин да съхраниш и да продължиш да развиваш това, от което се отричаш. Ето защо предпочитам „падението“, „предателството“ на Галилео Галилей пред „подвига“, „верността“ на Джордано Бруно.

ИЗБОР, ОТГОВОРНОСТ ЗА ИЗБОРА

Въпрос на личен избор е как се чувстваме – самотни или свободни. На този свят всичко в крайна сметка се свежда до лични избори и лична отговорност за изборите, които правим.

* * *

- „Да измислим едно ново правило в живота. И това правило да гласи така – винаги бъди малко по-добър от необходимото.

(...) Това, което харесвам в тези думи е, че те ни напомнят не само че ние, като човешки същества носим добротата в себе си, но носим и самия избор да сме добри”⁵.

От личен опит знам, че човек прави по-често емоционални избори, воден от силата и дълбочината на своята сетивност. По същия начин, когато прави добре обмислени и оценени избори, той се ръководи от своите интелект и рационалност. Всеки избор е една своеобразна смесица от сетивност, интелект, възпитание и рационалност. Носенето на отговорност за избора и последиците от него, е въпрос на достойнство, духовна сила и интелект. Да бъдеш малко по-добър от необходимото - това наистина е предизвикателство. За всеки... за всички.

⁵ Ар Джей Паласио. Чудо. ИК „Бард“, 2013, София

Инвалидност, УВРЕЖДАНЕ

Инвалидността е различна свобода.

* * *

Главните групови признаци на една от най-големите, най-специфични и може би най-проблемни групи в обществото - инвалидите, са изолацията, самотата, безработицата, бедността и релативно пониското образователно равнище. Същевременно - парафразирайки А. Тойнби (*A Study of History*. London, 1946, vol. 5, p. 63), е твърде възможно да се окаже, че определяща характеристика на инвалидите е съзнанието и негодуванието, съпътстващо това съзнание, че те са лишени от изконното си място в обществото и че не са желани в една общност, в едно общество, които по право им принадлежат.

* * *

Увреждането е биологично явление, което може да се констатира и изследва. Инвалидността е социално конструирана. Тя се създава на основата на значенията, които се приписват на уврежданията в контекста на исторически конституираните се традиции и схващания на хората.

* * *

Мислейки за човека с увреждане трябва да мислим преди всичко за това, че той е човек, а увреждането му е само една от многото човешки характеристики. И подобно на пола, възрастта, расата, религията, образованието, наклонностите, възможностите, способностите и др., увреждането придава известно различие и многообразие. То обаче не трябва и не може да измества основната, фундаменталната характеристика на човека – тази, че е Човек.

* * *

Няма човек с увреждане, няма инвалид – има само Човек. Човеците са различни, но и подобни, и – което е най-важното – зависими един от друг.

* * *

Винаги съм смятал, че *няма* връзка между вида и степента на увреждането и чертите на личността при инвалидите – отделни, крайни случаи само потвърждават това правило. Инвалидността, обаче, има способността да засилва и да подчертава присъщите – вродени и възпитавани – за личността черти.

* * *

Хората имат склонност да виждат най-напред физическите или други ограничения на инвалидите, онова, което *те не могат*. Инвалидите са чувствителни спрямо такова поведение и реагират, като най-често виждат *ограниченията* на не-инвалидите. Търсенето на това, което *не можем* се превръща в сериозна бариера пред нашето общуване.

* * *

Разделителната линия между варварството и цивилизоваността на хората, е тяхното отношение към човешкия живот. Разделителната линия между нормалността и анормалността е отношението на хората към Другия, Различния, чиято различност е породена от физическо, умствено или психическо увреждане (инвалидност). Ако имах таланта на Мишел Фуко бих написал монография за анормалността на съвременното българско общество на не-инвалидите, обрекло много

хора на тотална изолация и страдания, които карат всеки цивилизован човек отново и отново да подлага на болезнена преоценка своето отношение към човешкия живот.

* * *

Дефинирането на инвалидността променя в известна степен същността ѝ. Парафразайки известната максима на френския философ Жак Дерида, би могло да се каже: няма инвалидност извън смисъла и значението, извън социалния контекст.

* * *

За да може термина „инвалид“ или семантичното поле, свързано с инвалидността, да въздейства пейоративно, те трябва да бъдат натоварени с негативни значения и смисли, които непрекъснато да се повтарят в публичното пространство в различни социални контексти.

* * *

Ако парафразирам Мери Дъглас, то може да се приеме, че инвалидността като такава не съществува сама по себе си. Тя винаги се дефинира по отношение на границите и нормите, определени от обществото.

* * *

Инвалидността, в своята видима форма, предизвиква манифестацията на позитивни или (по-често) негативни смисли и значения, когато е „изложена на показ“ продължително време.

* * *

Инвалидността и действителността винаги са в арбитражно отношение.

* * *

Инвалидността се е превърнала в символ на опита „Аз не мога“, в символ на непроизводителност, от една страна, и същевременно в символ на необходимост от помощ, от друга страна.

* * *

И какво се оказва - на думи сме толерантни, в действителност – не. Приемаме различието само, когато е скрито, някъде там, където не безспокои болните мозъци на нормалните.

* * *

Ако искаш да бъдеш приет нормално в обществото на здравите, трябва да си готов да приемеш цялата им лудост.

* * *

Едно общество, което пренебрегва решаването на проблемите на своите граждани, особено на гражданите с увреждания, по своята най-дълбока същност, е бедно.

* * *

„Отворете“ своята житейска философия, своя начин на възприемане и осмисляне. Преместете мисленето си от магистралата без изход – „Аз не мога!“, на магистралата на безкрайните възможности – „Как мога?“. Тогава ще престанете да бъдете инвалид, човек с увреждане, с неспособност. Тогава ще бъдете човек, правещ избори между различни възможности.

* * *

При едно по-широко разбиране на инвалидността, което в България отсъства, статистиката и изследванията на инвалидността могат да изиграят много значима роля във всички области на политиката и във всичките ѝ стадии: от момента на разработване на дадена политика и в процеса на нейната реализация, мониторинг и оценка на ефективността, до анализа на икономическата ѝ ефективност. Политика без достоверни и надеждни данни, е работа „на сляпо“, потенциално скъпоструваща и безполезна. Това е политика, създаваща незнание или изкривено знание за инвалидността, което от своя страна повишава рисковете в тази сфера и намалява капацитета на обществата да се борят с тях. Това е политика без доказателствена и научна основа. Целенасоченото създаване и поддържане на незнание,

недостоверните и/или непълните данни за инвалидността – явления и процеси, трайно съществуващи в България, са по-лоши и по-вредни, отколкото пълното им отсъствие.

* * *

Най-жестоките и трудно преодолими социални бариери, са т.нар. символни бариери. Те са родени и живеещи в умовете и сърцата на здравите хора под формата на предразсъдъци, негативни стереотипи и социално отношение към инвалидността и хората с инвалидност. Мнозинството от здравите хора възприемат здравето си като наследствено и неотменимо право, а инвалидността като нещо, което се случва на другите. Всъщност здравето не е право, а привилегия, която може да ни бъде отнета във всеки един момент, по различни причини и по различен начин.

* * *

Инвалидността е субективен социален конструкт на обективно биологическо явление.

* * *

В общество, в което царуват невежеството, неграмотността и тъпотата, мисълта се приема за тежка форма на инвалидност.

* * *

Хората с инвалидност са нетрудоспособни не поради същността и вида на своите физически, умствени, интелектуални, психически и/или комбинирани увреждания и дефицити, а поради неумението и нежеланието на обществото да създаде възможности тези хора да реализират пълноценно своите способности.

ИСТИНА

Истината! Сама по себе си - безчувствена. Поставяйки прилагателни пред съществителното ние му придаваме чувства, за да засилим или отслабим въздействието му. Така превръщаме истината в полуистина или в не-истина. Но истината придобива смисъл тогава и само тогава, когато бъде осъзната и осмислена от нас. А ние правим това като я оцветяваме емоционално. Без нас истината е безсмислена и дори обективно съществуваща тя е мъртва. Истината!

ИСТОРИЯ

Историята е това, което силните искат да бъде.

* * *

Историята винаги е била робиня на силните, но най-мъдрата и най-красивата робиня. Затова всеки я пожелава, всеки иска да я владее. О суета! О глупост безбрежна! Тези хора не разбират, че в страстта си да я обладаят, се превръщат в роби. С други думи – владетелят е роб на страстта си да владее.

* * *

Ако искате да знаете, какво е имало в кутията на Пандора, просто четете историята на човечеството.

* * *

Историята винаги има любимци, останалите оформят своя принос, заемайки мястото си в историческия фон на събитията.

Компромис

Понякога да направиш компромис е по-трудно, отколкото да се изправиш от калта, в която са те стъпкали другите. Компромисът също е възможна посока напред, усилие да не се отказваш.

* * *

Животът ни е историята на нашите компромиси.

КОМПЮТРИ

Понякога се чудя защо си правя труда да записвам подобни хрумвания. Хората като че ли все по-рядко четат. Младите хора четат, защото някъде за нещо трябва да направят „копи-пейст“. Тази техника убива мисълта и идентичността. Понякога имам усещането, че животът ни се е превърнал в „копи-пейст“ версия. Това обаче е много страшно – версията не е наша. Тя ни е натрапена по един толкова рафиниран начин, че ние не сме разбрали. А когато това стане, вече сме зависими от наркотика „копи-пейст“.

* * *

Сигурен симптом за това, че сме завладени от някаква матрица, че сме загубили себе си, е нашествието на компютърния език в езика на нашето ежедневие. Това е знак, че сме били погълнати от тълпа – електронната, виртуалната тълпа и сме се загубили. А в тази тълпа е почти невъзможно да се самооткриеш отново.

Лакейничене, ПОДМАЗВАНЕ, ПОЗИРАНЕ

Има хора, които веднъж наведат ли се забравят да се изправят.

* * *

Когато скромността е поза почти сигурно е, че позьорът ще бъде забравен, независимо от това, какво е създал, или колко власт е имал приживе. Позата никога не е била в добри отношения с възможностите и способностите.

ЛУДОСТ

„За лудостта не можеш да упрекнеш никого“ - казва Ерика Джонг⁶. Но за овластяването на лудостта сме виновни всички.

⁶ Джонг, Е. (2016) *Страх от летене*. ИК „Обсидиан“, София, с. 265.

ЛЪЖА, ИСТИНА, НЕИСТИНА

Проблемът не е дали на лъжата краката са къси, а дали истината може да се движи.

* * *

В съда всяка истина е половин истина. Срещу нея винаги има друга половин истина.

ЛЮБОВ

След като навърши 50 години човек не трябва да се влюбва, ако не може да преживее и изживее любовта си. На тази възраст обикновено няма време за емоционално и духовно възстановяване.

* * *

Невъзможната любов е като мираж в пустинята. Изпитваш жизненоважна потребност да я постигнеш, но в крайна сметка винаги оставаш жаден.

* * *

Понякога разочарованието може да бъде трудно поносимо. Не бива да се търси вина в другите. Вината е там, където сме градили нашите очаквания, т.е. в нас самите. Никой никога не е казал, че да обичаш е лесно. Напротив, ужасно трудно е. Да обичаш означава да можеш да бъдеш сам в нощите без любимия човек. Да обичаш означава да издържаш на болка – на силна и безгранична болка. Защото животът, реалността рядко са това, което сме мечтали, към което сме се стремили. Да обичаш понякога е кошмар, в който трябва смело да се гмурнеш и да посрещнеш и преодолееш всичките си страхове.

Понякога любовта – споделената любов – може да бъде по-трудна и по-страшна от несподелената. В последната поне няма надежда. В първата често именно надеждата умира първа..., но и първа възкръсва.

* * *

Когато човек се влюби, но не получава отговор на чувствата си, не трябва да се притеснява и да страда. По-добре е да запази само най-прекрасните мигове, в които е обичал и да не губи надежда, че все някога любовта ще го забележи.

* * *

Любовта е единствената болест, от която не се страхуваме и летим към нея с най-висока скорост и нетърпение.

* * *

Ежедневието е безмилостен убиец на любовта.

* * *

Любов без секс, е като усещането за ситост в гладния, наблюдаващ вкусни ястия през витрина.

* * *

Истинската любов изисква много малко: пълно и тотално себеотдаване на другия. А това малко, всъщност е всичко.

* * *

Любовта има невероятната дарба да концентрира цялата красота на света и живота, тържеството на духа и материята, в един единствен човек.

* * *

Няма по-сладка вина от любовта, дарявайки себе си на другия.

* * *

В момента, в който започнете да играете роли пред любимия човек, Вие сте престанали да го обичате. Просто Ви е необходимо време, за да го разберете.

* * *

В живота ни има два психологически процеса с далеч отиващи, всеобхватни последици: хроничната физическа болка и истинската, споделената любов.

Първият, унищожавя, убива, унижава, отнема възможности, заличава социални светове, обезсмисля живота. Единствената рожба, която ражда - винаги и при всеки, е страданието. Всеобхватно, заместващо живота...

Вторият, възражда, осмисля, прави живота ни пъстър калейдоскоп, осмисля го, придава му неповторимост. Превръща зимата на живота в пролет. Дарява, дарява... не спира да дарява.

Когато се случи и двата процеса да протичат по едно и също време в един човек, любовта винаги е по-силна и всеобхватна. Тогава дори болката отстъпва пред любовта, прекланяйки глава пред нежната ѝ сила.

Когато човек обича, цялата Вселена се радва, раждат се нови светове, в които се населяваме, за да пием красота и за да се себеотдаваме на Другия, Любимия. Там, в тези светове, колкото и каквито опити да прави болката, за нея няма място. Тя умира, победена от силата на красотата и позитивните чувства.

Болката и любовта...

* * *

Дори безкрайността прави път на любовта, с преклонение и възторг.

* * *

Раят на земята – споделената любов.

* * *

Ако има неограничени възможности, то те се наричат споделена любов.

* * *

Голямата, истинската и искрена любов най-ясно личи в малките и само на пръв поглед нищо не значещи жестове. Тя няма необходимост от парадност и фанфари, а само от малко топлина и грейнали от обич радостни очи. Голямата любов е най-красива именно в малките ежедневни жестове на грижа за другия, за този, когото обичаме.

Медицина, ЛЕЧЕНИЕ, ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Процесът на лечение винаги е процес на подчиняване и доминация. Подчинението на пациента на лекаря е доброволно. Доминацията на последния е наложена и професионално оправдана. Това са властови отношения, в които равнопоставеността е изключена, а изкушенията за доминиращия са безгранични. Често пациентът изпада в позицията на роб и колкото по-неук е, толкова робството е по-тотално, а изходът му по-неясен. Да бъдеш лекар без да властваш е почти невъзможно. Въпросът е какъв властник е лекарят.

* * *

Когато човек чете история на медицината и по-специално на хирургията, стига до извода, че сме прекрачили границата между варварството и цивилизацията едва през втората половина на XIX век.

* * *

Мисля, че още Аристотел е казал: „Човекът по природа е политизирано животно (zoon politikon)“. С други думи, социално животно. Освен това човек е и мислещо, говорещо животно.

Когато в същия този човек обаче се породи медицински проблем и той навлезе в сферата на здравеопазването, всички прилагателни се стопяват като парче градушка върху огън.

„... да имаш медицински проблем означава да си изхвърлен от царството на заетите хора (като лекаря). Болните нямат график и разписание, времето им не струва нищо“ - казва Мелани Търнстром⁷.

Съвременната медицина има способността не само да разготва телата ни, но и да „изгаря“ всичко, което не е свързано с животното в нас, т.е. с нашата биология. От човечи се превръщаме в биологични машини, на които медицината позволява да говорят само и единствено

⁷ Търнстром, М. (2014) *Хроники на болката. Лечения, митове, мистерии, молитви, дневници, мозъчни скенери, изцеление и науката за страданието*. ИК „Изток-Запад“, София, с. 67.

дотогава, доколкото машината трябва да локализира темпорално и пространствено наличните си проблеми. Лекарят остава човек - зает, с безценно време. Болният човек се превръща в нозологична единица, която не притежава време, няма социална ценност, загубена по пътя на това „преображение“. Това преображение е опаковано с пропагандни клишета от рода на: „когато си болен, ще чакаш, здравето е най-важно“, „така е при лекар - чака се“ и т.н.

Пред вратата на лекаря, пред вратата на администрацията и бюрокрацията, ние губим човешкия си облик и се преобразяваме в нещо друго - в животно, нозологична единица, в покорни просители...

Премахването на това „обезчовечаване“ в здравеопазването е въпрос на елементарна организация. Питам се: защо медицински лица или свързани с медицината и здравеопазването такива, не искат да въведат подобна организация на работа, която няма да затрива човешкото в човека?

* * *

В медицината най-великото и подходящо за всяка болест лекарство, е доверието на пациента в лекуващия го лекар.

МЕЧТИ

Понякога, когато мечтаем, ние изживяваме най-истинските, най-смислените и значими мигове в живота си. Мечтите могат да бъдат живот. Те *са* живот - нашият живот.

МИСЪЛ, МИСЛИ, МИСЛЕНЕ

Мисленето е най-сложната и трудна човешка дейност. Затова много хора или не могат, или отказват да я вършат.

* * *

Понякога мнението на врага ни за нас е по-вярно и ценно от мнението на собствените ни майки.

* * *

Ако случайността е чест наш гост или сме забравили да мислим, или сме започнали да действаме преди да помислим.

* * *

Мисли се преди и по време, после е късно.

* * *

Загубата на паметта и/или способността да се мисли, е биологичен процес с тежки социални последици.

* * *

Знанието на огромно количество факти може да подпомага мисленето, дори да го провокира, но никога не може да го замести

* * *

Смисълът на всяко поучение, обучение, на четенето на велики или обикновени мисли се свежда освен до естетическата наслада, и до възможността да осветлиш всеки нов свят на възможности. И веднъж видял и разгадал тези възможности да създадеш собствени средства за справяне с житейските трудности. Ако една мисъл не е осмислена, изтрадана и съпреживявана вътре в себе си, тя не поражда нов смисъл

и значение, не поражда нов опит, или поне не поставя началото на зараждането на такъв нов опит.

Да искаш да научиш някого на нещо не означава да му набиеш в главата готови рецепти. Да искаш да научиш някого на нещо, да споделиш постигнатия опит и знания, означава да разкриваш възможности и да оставиш способностите на „ученика“ да им придаде своите индивидуални и неповторими палитра, смисъл и значение.

МЛАДОСТ, СТАРОСТ

Глупостта на младостта често се състои в това, че предпочита сама да си „счупи главата“, дори когато това е повече от очевидно, че ще се случи. Защото, както знаем от собствен опит, младостта рядко приема или може да разбере съветите на зрелостта и старостта. За съжаление тази проста истина разбираме едва когато загубим част от себе си. Опитът винаги се заплаща с частица от нас и нашия живот.

* * *

Младите не разбират жалбите на възрастните по младостта. Когато започнат да разбират, значи са започнали да остаряват. Така е при всяко поколение.

МЪДРОСТ, УМ, РАЗУМ, ГЛУПОСТ

Бягството понякога е мъдрост, а не страх.

* * *

Мъдрецът най-често говори като мълчи, глупакът - като гълчи.

* * *

Умният и от глупостта ще се поучи, глупакът и от мъдростта нищо не може да научи.

* * *

Мъдростта е не само образование. Срещал съм доста образовани глупаци. Мъдростта е непрекъснат процес на самопознание, познание и чувстване. Или казано по-простичко - мъдростта е стремеж да разбереш себе си, хората и събитията.

* * *

Ако Вселената е толкова голяма, колкото казват астрономите, то направо е лудост да се смята, че сме единствения разумен вид. А ако продължаваме все така упорито да мислим именно това, то си задавам въпроса дали изобщо сме разумни.

* * *

Аз постоянно дебатiram със себе си. Непрекъснато мисля за нещо и го обсъждам пак със себе си. Сигурно затова не съм се научил и не мога да скучая. Аз съм „вечно“ в един собствен мисловен водовъртеж. Често така задълбавам в него, че ми е трудно да изляза. И тогава изръсвам и по някоя глупост – както се казва: Никога не е късно да станеш за

резил. Да, мозъкът ми вече не е така „пъргав“, както беше, но не мога да спра. Мисленето е по-силно от мен, а когато чрез него пътувам във времето и пространството, тогава изобщо не мога да се спра. Ето и сега, как да спра да пиша, като ми е толкова весело и приятно!

* * *

Мъдростта обвива ума и сърцето с негата на утрото, с леката омара на изгрева... Глупостта ги скована с бодливи храсти, с тръни... Затова мъдростта носи покой, а глупостта – безумие.

* * *

Написването дори на едно обикновено писмо изисква мисловно усилие, основано на способности.

Наука

Да се отнасяш към обществените науки като към нещо непотребно и излишно, е привилегия само на нищите духом и наказаните от природата с лишаване от умствени възможности и способности.

* * *

Науката е най-благодарната любовница – винаги се отблагодарява със знание и публично уважение.

* * *

По отношението им към науката ще ги познаете.

НЕДОВОЛСТВО

Недоволството на всеки народ се натрупва с времето. И колкото по-голямо е това недоволство, толкова е по-малка вероятността в него да има несправедливост.

НЕОБХОДИМОСТ И СЛУЧАЙНОСТ

В любовта случайността се ражда и реализира в неумолимата необходимост. И обратното.

Обещания

Лесно дадените обещания обикновено не се спазват.

* * *

Лесните обещания раждат фалшиви надежди. След като не се спазят надеждата се изражда в омраза.

* * *

Който много обещава и не изпълнява, е дете на вятъра.

* * *

Има хора, за които да обещаят нещо, дори когато не са молени за това, е като въздуха и водата. Това са тези, за които чуждото достойнство е нещо, което не съществува, защото те не познават собственото си достойнство. Така, обещавайки, те лъжат. И много скоро другите хора или ги намразват, или им се подиграват, или престават да им обръщат внимание. Тази склонност да се обещава лесно обикновено е свързана с мания за величие.

ОМРАЗА

Човек, каквото и да прави, винаги ще се намери хейтър, който да се опита да го удави в отровата на омразата си. Единственото противодействие, което познавам, е безразличието. Дори светиите не всички хора ги харесват.

Пари

Парите и секса не са всичко. Но когато човек изпитва твърде осезаем недостиг от тях, те се превръщат във всичко. Неспособността или нежеланието да се разбере и приеме тази проста релация говори за психопатология.

ПОЛИТИКА

Убийството на живот в името на Бог е политика, а не религия или вяра.

ПОРОЦИ

Порокът винаги е нещо прекалено.

* * *

Ако имах власт над човешките души, бих наказвал престъпниците със собствените им деяния.

* * *

Тези, които смятат, че на този свят всичко се купува, най-често забравят, че стоката се и обезценява.

* * *

Подозрението може да роди само глупост, злоба и унижение.

* * *

Безсилието е майка на много пороци.

* * *

Казват, че бедността не е порок. Всяка крайност, обаче, е порок. Бедността е крайност и следователно е порок.

* * *

Гладът е лош съветник, дори когато не го усещаш.

* * *

Най-неблагодарното човешко чувство е благодарността към ближния.

* * *

Всеки учен, който твърди, че една наука е по-висша от друга, че неговите изследвания са по-значими от тези на колегите му, е обречен

на изолация и забрава. Науката не може да бъде висша и низша, добра или лоша. Науката работи с факти, хипотези, догадки и др., но никога с прилагателни и сравнителни степени, обслужващи лични интереси и тщеславие. Науката създава закони, обяснява загадки и т.н. Науката не е добра или лоша, такива са хората, които я правят.

* * *

Слабостите на характера винаги ще намерят начин да се проявят в отношенията ни с другите.

* * *

Слабият човек е арена за изява на пороци.

ПРИЗНАНИЕ, ПОЧЕСТИ, ИЗВЕСТНОСТ

Всеки желае и жадува за признание. Престъпление е, когато то се отказва на мъдрите и умните. Дваж по-голямо престъпление е, когато признанието се дарява на тези, които не го заслужават.

ПРИЯТЕЛ, ПРИЯТЕЛСТВО

Ако някой твърди, че ми е приятел – не му вярвам. Приятелството е най-скъпата стока на този свят, защото се заплаща... с приятелство, т.е. с точно действие, в точно време и на точно място, за да ми помогне ако съм в беда, или в нужда, или за да сподели радостта и успеха ми, ако има такива. Когато видя и разбера, че някой плаща тази цена за мен, вече започвам да вярвам, че е мой приятел, защото зная, че ще му отвърна със същото. Останалото е без значение.

* * *

Най-страшен е врагът, който някога е бил близък приятел. Сблъсъкът между бивши приятели опустошава и двамата. В тази битка има само губещи.

Разбиране

Светът е далеч по-интересен, ако умеем да го виждаме и разбираме отвъд това, което очите ни показват.

РОБИ, РОБСТВО

Всеки човек е роб на нещо или на някого. Свободата не се състои в тоталното премахване на източника на робството, а в наличието на възможност да се избира да се отстрани или да не се отстрани този източник. Изборът, обаче е отговорност, която не всеки е готов да поеме.

РОДИТЕЛИ

Паметта за родителите ни можем да пазим по два начина: единият е с гордост и достойнство, когато сме споделяли всеки възможен миг с тях, независимо дали са имали потребност от нас или просто само, за да бъдем с тях; вторият – със смазващата вина, че не винаги сме били до тях, когато е трябвало и когато са имали потребност от нас. Ние правим този избор и трябва да го правим всеки миг докато родителите ни са живи. След това идва усмивката и гордостта или вината при спомена за тях. Не се заблуждавайте, че е лесно да се живее със смесица от много гордост и мъничко вина. Ако сме човеци, вината винаги е по-силна.

* * *

Когато истински разберем родителите си, обикновено е твърде късно да им поискаме прошка за това, че сме ги осъждали за поведението им, или да им простим за него. Жалко е, че много хора дори не стигат до този тъжен момент.

Самота

Човек трябва да разбере, колкото е възможно по-рано, че не може да разбие с глава каменна стена. Следователно, всеки враг, който не може да бъде победен, трябва да бъде превърнат в съюзник. Затова направих самотата мой спътник и съюзник в живота си. Да бъдеш сам е трудно, но постижимо удоволствие, защото самотата е най-благодарния съюзник. Тя ти предоставя цялото знание на света, което можеш да поемеш, но изисква да ѝ се отдадеш изцяло. Победиш ли самотата, губиш знанието и величието на човешкия дух. Рядко самотата е толкова благосклонна, че да се оттегли донякъде от живота ти и да позволи на друг човек да я замества продължително време.

* * *

Самотата е единствената „жена“, която не иска нищо и дава всичко.

СБОГУВАНЕ

Сбогуването е граница между два свята. Как и с какво ще пресечем тази граница зависи изцяло от нас.

* * *

Когато устните промълвят „Сбогом“, умира цяла една Вселена.

СВОБОДЕН ПАЗАР

Там, където свободният пазар е оставен сам на себе си, там има жертви... човешки жертви. Също, както и там, където тотално отсъства свободен пазар.

* * *

Идеята за пазар, свободен от всякакви регулации, е социален дарвинизъм, доведен до абсурд.

СЕКС

Недостигът или липсата на секс при една хетеросексуална двойка са породени от много дълбоки личностни дефицити. Недостигът на секс е само айсбергът на проблема. Малцина са тези, които имат смелостта и силата да се „потопят“ под повърхността, защото трябва да се изправят пред самите себе си, пред личните си дефицити, приписвани на другия и да го признаят. А това винаги е много трудно.

СИЛА, НАСИЛИЕ

Нещо, което става насила не е добро. За всяко нещо човек трябва сам да узрее.

* * *

Само вътрешното убеждение е това, което може да ни направи съпричастни към нещо. Насила действат само безсилните.

* * *

Истински силният човек не насилва и не поробва други хора. Той ги владее с ума и сърцето си. Насилието е привилегия на слабите.

* * *

Проблемът не е в дилемата: свобода или сигурност. Проблемът е как да постигнем съюза: свобода и сигурност. Първото е оправдание за насилие, второто мотив за хуманизъм.

СМЪРТ

Смъртта също е изход, стига да имаш смелост доброволно да минеш през него.

СТАРОСТ

Старееенето е награда, която трябва да се заслужи.

* * *

Старостта е цената, която плащаме за живота.

* * *

Старостта може да бъде достойна, полезна и съзидателна, но за всичко това се изисква мъдрост и... поне малко здраве.

* * *

За да понасяш тегобите на старостта трябва да мислиш какво добро и полезно нещо можеш още да сътвориш, а не, че наближава срещата ти със смъртта. Не старостта, а животът е този, който веднъж даден държи жезъла на смъртта.

СТЕРЕОТИПИ, ПРЕДРАЗСЪДЪЦИ

Има хора, които смятат, че щом човек е болен и/или пациент, е предал мозъка си на съхранение в градската морга. И понеже глупостта е заразна, тази идея често успява да проникне в черепите на самите болни-пациенти.

СТРАДАНИЕ

Страданието ражда и мъдрост.

* * *

Страданието ни прави по-силни, докато ни убие.

* * *

Всеки страда по своему и никой няма монопол над страданието.

* * *

Страданието е и развитие, но не за всеки и не при всеки.

СТРАХ

Всяко минало може да породи страх за бъдещето. Всяко потенциално бъдеще носи в утробата си страх от миналото.

Страхът от или за нещо или някого – това е една от червените нишки на живота. И само силните духом създават с нея прекрасни образи в тъканта на своя живот.

Умора

Разбирането, че настъпва умора от нещо или от някого, се поражда с осъзнаването на нереализираните се очаквания.

Философия, ФИЛОСОФСТВАНЕ

Мишел дьо Монтен казва, че да философстваш, значи да разсъждаваш за смъртта⁸. Но какво е смъртта без живота?

* * *

Ако Платон и Сократ са мои приятели, няма защо да предпочитам истината - те самите са част от нея.

* * *

Ако сънят е образ на смъртта, както твърди Цицерон, то това означава, че около една трета от времето, което живеем сме мъртви. Защо тогава да лекуваме безсънието?

* * *

Когато се раждаме тържествува случайността. Когато умираме – неумолимата закономерност.

* * *

Сравнението не е доказателство, а илюстрация, която ни помага по-добре да разберем същността на нещата.

* * *

Съдбата е причина, следствие и обяснение на действителността наречена живот.

* * *

⁸ Монтен, М. дьо (1975) *Опити*. Том 1. Издателство „Наука и изкуство“, София. Поредица „Философско наследство“, с. 163, 173.

Парафразата е моят начин за усвояване на философията, но тъй като не съм стиснат – правя го публично.

* * *

Работата на социолога, занимаващ се с изследване на инвалидността, е изключително напрегната, емоционално пренатоварена, но и безкрайно интересна. Потапянето в света на един или друг вид инвалидност, е възможност за създаване на контакти, водене на разговори, съпреживяване на болка, страдание и идеи. Това е навлизане в светове, до които не всеки има достъп. Това обаче не е работа за слаби и неуравновесени характери. Понякога, за да приемеш и да разбереш живота в цялото му многообразие, се изисква неимоверна духовна сила.

* * *

Целият ми живот е опит: опитвам се да НЕ живея чрез категориите на опита „Аз не мога“. Опитвам се да живея чрез категориите на опита „Аз мога“ и чрез неговите приложни измерения „Как мога“.

Философията е марихуана за мозъка.

Търсенето и намирането на смисъл и съдържание, тяхното рационализиране отвъд пределите на предразсъдъците и стереотипите, ни помага да овладяваме в някаква степен неизвестността, несигурността и неопределеността на ситуацияите и живота, и елементите, които ги изграждат.

Това, което е, е такова, каквото е. Същевременно то е повече отколкото ние мислим, че е. Всяко нещо има повече смисъл и съдържание от това, което ние му придаваме, защото видимата форма не може да предаде и да разкаже всичко. Особено, когато говорим за общество и социални отношения.

За да можем да понасяме тежестта на собственото си съществуване, сме създали - или някой ни е подарил - две изумителни неща: езикът и музиката. И способността да ги създаваме и възприемаме.

Хумор, ЧУВСТВО ЗА ХУМОР

За човека без чувство за хумор, животът е движение напред на задна скорост, без самият той да разбира това.

Ценност

Истинските, и затова велики, ценности на живота – да научаваш, да обичаш, да помагаш. Само така можеш да бъдеш наистина щастлив.

Човек

Ако не можеш да бъдеш това, което искаш, бъди това, което можеш.

Желанието да бъдеш не винаги е равнозначно на това, което си.

* * *

Тръгни на път и ще разбереш колко струваш.

* * *

Най-висшата потребност е да бъдеш потребен.

* * *

Човек не може да се бори с другите преди да се е преборил със себе си.

* * *

Човек може да надскочи себе си само тогава, когато е пораснал достатъчно.

* * *

Да направиш човека безсилен е по-лошо, отколкото да го убиеш.

* * *

Има хора, които се нуждаят от непрекъснати битки, за да каляват себе си и колкото повече мъка и страдание изживяват, толкова по-силни стават. Това, обаче, е краен, а не безграничен процес.

* * *

За духовните аристократи самотата може да бъде и дар, за всички останали тя е само мъка и болест.

* * *

Мисъл, воля и търпение - ето тайната на силните.

* * *

Повторението на полезните неща ражда търпението. То калява волята и прави човека силен.

* * *

Не се срамувам да призная вината си, нито се страхувам да призная правото на другия. Но винаги се срамувам, когато заради това ме смятат за глупак.

* * *

Човек трябва да се оценява по думите, които произнася с... очите си.

Този, който непрекъснато гледа назад със сигурност ще се блъсне в нещо пред себе си.

Какъв е смисълът на живота зависи изцяло от нас самите.

И под фрака, и под съдрания елек тялото е едно и също. Различна е само душата.

Човешкото желание е като сунгер – винаги може да поеме още малко.

В едно съм напълно убеден. Всеки човек, който се опитва да решава вместо мен за живота ми, дори и да е изпълнен с най-добри и благородни намерения, ми вреди. Най-малкото, защото отнема правото ми аз да решавам своя живот и да нося отговорност за

решенията си. Единствено родната ми майка може би прави изключение, но нека не забравяме, че тя също е човек и не е дарена с непогрешимост.

* * *

Твърди се, че Галилей е казал: „И все пак тя се върти“. Най-вероятно е казал това или когато съдиите не са можели да го чуят, или когато не са можели да го разберат. И това е проява на мъдрост. Отричайки се от възгледите си пред една побесняла и фанатизирана тълпа, Галилей се е заклел във вярност на идеите и работата си и направил доста ценни открития за човечеството.

* * *

Винаги мога да победя себе си, но не го правя от себеуважение. Дали това, обаче не е основната причина, поради която съдбата ме използва като боксова круша?

* * *

Ако ме търсите от скука, за да си уплътните свободното време – не го правете! Достатъчно ми е, че контактувам със себе си.

* * *

Човек може да живее сам със себе си, но това никога не е достатъчно.

* * *

Човек никога не бива да отрича постиженията на другите, но не бива и да подминава с лека ръка техните грешки и недостатъци.

* * *

Във вселената няма нищо по-велико и по-нешастно във величието си, нищо по-нищожно и по-щастливо в своята нищожност от Човека.

* * *

Нашето бъдеще е следствие от днешните ни избори или ... от отказа ни да правим избор.

* * *

Човек, загубил способността да се надява, е загубил всичко.

* * *

Единствено човекът е онзи животински вид на тази планета, който от зората на своето съществуване не е престанал да прави опити да се самоунищожи. За щастие все още неуспешни! А дали правилният въпрос не е: защо ли все така неуспешни?

* * *

Егоцентризмът, изразен в думите „Само аз...“ е като грипа: лесно идва, трудно си отива и обикновено създава усложнения.

* * *

Винаги трябва да се помни, че за нас ще отсъждат по делата ни, а не по нашите намерения. Само добри намерения не са достатъчни. Само с тях най-често се стига до Ада... на собствения ни избор.

* * *

Човек винаги трябва да знае, какво може да поиска от себе си. Този, който не знае обикновено се чувства онеправдан от другите.

* * *

Да съхраниш и развиваш човешкото в себе си, онзи дух на хуманизъм, благодарение на който сме излезли от стадия на варварството и сме поели по пътя на цивилизацията, е най-висшето изкуство, което за съжаление владяват малцина. Да бъдеш Човек винаги, навсякъде, във всичко, за всеки... това може да осмисли и най-безсмисления живот.

* * *

Преди да имаш претенции за спазване на човешките ти права трябва да бъдеш човек.

* * *

Човек е велик не с обема и големината на знанията си, а с и чрез способностите си да превръща знанията си в задоволени потребности на другите.

* * *

Човек е непостоянен в своето постоянство и постоянен в своето непостоянство.

Човек е последователен в своята непоследователност и непоследователен в своята последователност.

Затова човекът е прекрасен, красив в грозотата си и грозен в красотата си.

Човекът - живот в своето единство от противоречия.

Крайност в безкрая и безкрай в крайността.

Човекът...

* * *

Дори и да е невъзможно да се завърнеш по мостовете, които сам си взривил, ако виждаш смисъл да се завърнеш, всеки опит е оправдан.

* * *

В живота на всеки човек има повратни моменти. Книга, филм, музика, човек, ситуация... Те те хващат за ревера на душата и така разтърсват цялото ти същество, че чак кътниците ти започват да тропоят като мъниста от разкъсан гердан по „пода“ на най-съкровената ти същност. И, ако си човек, намираш сили да се изправиш пред себе си, да видиш вътрешната си красота и недъзи. И, ако си човек, не взимаш решение да започнеш да се променяш към по-добро и да се поправиш. След тях просто вече си променен. И заживяваш в хармония и мир с промяната. И светът е друг, по-цветен, по-красив, а ти си мъничко по-толерантен. Мъничко по-човек.

* * *

Да бъде силен е най-голямата слабост, която показваме на другите така, че да не я видят.

ЧУВСТВА

Чувствата разкриват плътта си само пред тези, които истински чувстват.

* * *

Да чувстваш – означава, че живееш. Да изпитваш емоции – означава, че не си безразличен. Чувствените и емоционалните хора са солта на живота, но дори солта в големи количества е вредна.

„ЗАКОНИТЕ“ НА БОЖИДАР ИВКОВ

Да бъдеш последователен в своята непоследователност - необходимо и достатъчно условие да бъдеш политик.

* * *

Смяната на часовото време изобщо не означава смяна на статуквото, особено за статуквованите.

* * *

Денят за размисъл преди избори винаги е общонационален празник на битовия алкохолизъм.

* * *

Ако си се съгласил да плуваш в море от л*на, не се оплаквай, че не мирише на скъп парфюм.

* * *

Бог наказва малките грехове веднага, големите след 9 месеца.

* * *

Колкото по-малко тълкования са необходими, за да бъде прилаган един закон, толкова той е по-добър.

* * *

Равнището на закона е обратно пропорционално на броя на неговите тълкования в процеса на прилагането му.

* * *

Единственият, доказано здравословен наркотик са книгите.

* * *

Докато ни има в паметта поне на един човек - живеем.

* * *

Колкото човек е по-лош и мизерен отвътре, толкова повече външните му дефекти се набиват в очите на околните.

* * *

Вечността е крайна. С други думи, дори вечността все някога и някъде свършва.

ЗАЩО СЪЩЕСТВУВАМЕ? ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Книгата на доц. Божидар Ивков „Афоризми, максими, размисли, сентенции“ е свеж опит да се представят сложни философски и обществено важни теми по елегантен и достъпен начин, така че директно да докоснат чувствителността на читателя и да го накарат да се замисли върху проблемите на собственото му съществуване, на битието и на заобикалящия го свят.

Авторът постига този ефект чрез средствата на различни художествени похвати, множество епитети и литературни фигури и най-вече представяйки темите, които го вълнуват, под формата на афоризми и сентенции, организирани в различни рубрики. Рубриците са подредени по азбучен ред, а не по смислова връзка, което е един интересен и определено вълнуващ за читателя подход.

Идеите на автора могат да бъдат категоризирани в три основни групи: отнасящи се до вечни философски проблеми, до социално-значими такива и до проблеми, провокирани от всекидневния живот на човека. Характерното в случая е, че към всички тях е изразено лично, емоционално отношение, представени са по един своеобразен начин - чрез въодушевен и приповдигнат тон, който също демонстрира основно духовната страна на тези проблеми.

Философските теми и идеи са свързани в най-голяма степен със смисъла на съществуването, с духовното безпокойство и вътрешните терзания на човека. В кратките афоризми се съдържа дълбока мъдрост за пасивното отношение към света и към собствения заобикалящ свят, за значението на личностната роля за изграждане на света, в който битийстваме. Демонстрирани са ограничените възможности за избор на човека, както и на екзистенциалната стойност на мечтите.

Б. Ивков прави на места алюзии със сентенции на известни философи (напр. Сартр), с евангелието от Матей и др., но привнасяйки собствен смисъл, придавайки ново звучене и ново съдържание (вж. с.9, 22).

Основният фокус на философските му размисли е насочен към темата за същността на човека, чийто живот е единство от противоречия (с.103-106), за неговите стремления и за драматизма, когато очакванията не съвпадат с реалността. Изказва интересни мисли в стила на Паскал, свързани с величието и нищожеството на човека (вж. с.105).

Чрез силата на метафората, авторът изразява болезнено актуални във времето и пространството проблеми като проблема за личното щастие, за изправянето пред собствената съвест, за миналото, което винаги носи своя отпечатък върху живота на хората. Изказва своята позиция относно егоцентризма на човека, самоунищожението, надеждите и личните победи, тежестта и значението на собствените решения и дела. Фокусира вниманието си върху постоянството и непостоянството на човека, върху повратните моменти в неговия живот.

Имам резерви относно някои тези на автора, свързани с проблема за безкрайността, който е един дълбок метафизичен, а и логически, проблем и най-вече с тезата, че „всяка безкрайност е гранична“ (с.15). Тъй като тук авторът разглежда проблема в един поетико-метафоричен контекст, свързан по-скоро с вчувстването, с усещането на човека за Вселената, то в този контекст, въпреки че идеите не са достатъчно логически издържани, се вписват добре в общата картина, която авторът ни описва.

Афоризмите представят също различни идеи за Бог. От една страна Бог е разгледан в определена степен в съзвучие с Кант, представяйки го като „непознаваема същност, която е далеч извън пределите на нашите мисловни възможности“ (с.18). От друга страна - Бог е отъждествен със случайността и природата (с.42). Но тази непоследователност в идеите не е смущаваща за читателя, защото по-скоро му дава право да избере онази

позиция, която най-много се доближава до неговото/нейното разбиране по този съкровен за повечето хора въпрос.

В книгата се срещат редица емоционално пропити мисли по темите за доброто и злото, както и за истината. Налице са поетични прозрения за любовта, изразяващи нейната сила и слабост, тържеството на духа и материята, концентрирано в обекта на любовно отношение (вж. с.64). Срещат се размисли за самотата, за страха и страданието, за насилието и смъртта, за потенциалната възможност на невъзможното. Акцентира се на необходимостта от неимоверна духовна сила, за да разбере човек живота в цялото му многообразие (с.100) и други.

За автора философстването и парафразата (с.99) са начин за усвояване на философията.

Сред социално значимите проблеми са представени темите за демокрацията, за правото, закона и престъплението, както и за властта и политиката. Б. Ивков третира въпроси, свързани с нереагирането пред дребните проблеми, което довежда до по-големи такива (с.12). Изказва интересни мисли относно независимостта, която според него е просто илюзия, а истинската независимост – на хората, институциите и държавите - е в умението да се преразпределя зависимостта, на която са подвластни (вж. с.44). Авторът изразява позицията си относно свободния пазар (с.90), а именно, че идеята за пазар, свободен от всякакви регулации, е социален дарвинизъм, доведен до абсурд. А относно дилемата в обществото - свобода или сигурност, той апелира за постигането на съюза: свобода и сигурност (с.92).

Друг основен акцент в областта на социално значимите теми, засегнати в книгата, е бедността, която Б. Ивков разглежда в материален и духовен аспект, както и нейните социални измерения. Имам някои забележки относно логическата последователност на някои от пасажите, посветени на бедността (вж. с.14). Освен това, в противовес на автора, смятам, че в

„духовна нищета“ не винаги ни вкарват насила и понякога това е личен избор. Но независимо от визираното несъгласие, разсъжденията на Б. Ивков са резонни през призмата на неговите възгледи. Една от основните му идеи относно този кръг от проблеми е, че дългото пребиваване в света на бедността превръща човек в обект на манипулации и експлоатация и той не може да разгърне своята съзидателна мощ.

Авторът разкрива проблемите пред благотворителността, както и нейните негативни характеристики, а именно, че в много случаи тя просто отлага решението на проблема във времето и обикновено е „не много ефективно лекарство срещу гузна съвест“ (с.17).

Друг съществен момент в тази група проблеми е посветен на здравето. Авторът го разглежда като ценност сама по себе си (с.46). Специално внимание е отделено на хроничната болест, която често затваря социалните светове на човека. Аргументирана е тезата, че в много случаи животът на хронично болния човек се превръща в непрекъсната интерпретация и реинтерпретация на личните възможности и потенциални ограничения (с.19). В този контекст е представено екзистенциалното отношение към болката, нейните измерения и по-конкретно – начинът, по който ситуира човека в един свят на отчуждение от собственото тяло (вж. с.21). Съвременното общество авторът определя като общество на ремисията, в което доминира несигурността, че си здрав и рискът, че си болен (с.46).

Според автора, разделителната линия между варварството и цивилизоваността на хората е тяхното отношение към човешкия живот, а отношението на хората към Различния, към човека с увреждания, демонстрира, че инвалидността се дефинира по отношение на границите и нормите, определени от обществото (с.52-53). Б. Ивков подчертава трудността в преодоляването в социален план на т.нар. символни бариери като предразсъдъците и негативните стереотипи към хората с дефицити (с.53-54) и на духовната бедност на такова общество.

От особено важно значение тук е фактът, че представянето на толкова социално значими и наболели теми и проблеми (като медицина, лечение, здравеопазване и др.) е под формата на сентенции и кратки мисли, които човек обикновено среща в сух, монотонен, чисто научен изказ. Тази форма придава една искреност и възвишеност на идеите на автора и по този начин те значително по-лесно докосват душевността на читателя.

В своето произведение Б. Ивков се изказва срещу насилието в името на Бог и срещу пропагандата, която го оправдава (с.18). Войната разглежда като най-грозното лице на човека и човешкия род, но и като най-важния механизъм на социалния естествен подбор (с.23).

Изказва интересни мисли за отношението към науката, историята и др.

Сред философско-екзистенциалните проблеми в книгата, провокирани от всекидневния живот на човека, са тези за миналото, което безвъзвратно си отива, за младостта и старостта, за пороците и обещанията. Разсъждава се върху цената на приятелството и как то се доказва, налице са много добри прозрения по темата за глупостта и невежеството (с.28). Не е подмината и темата за смисъла, който дават децата в живота на човека и за сложните отношения между поколенията (вж. с.32). Изразено е отношението към (вж. с.87) значението на споделянето на важни мигове с родителите и за болезнената и смазваща вина, когато те са пропуснати, както и за необходимостта от прошка. Обърнато е внимание на значението на възпитанието, което според автора, означава да създаваш и формираш цяла вселена (с.27). Доверието е представено като съзидателен принцип, но и като тежки окови. Б. Ивков анализира от една страна трудността при извършването на компромиси и от друга страна - живота, разглеждан като историята на нашите компромиси (с.58). Обрисова всекидневието, което се превръща в рутина и убива със своето еднообразие и в тази връзка изтъква необходимостта (вж. с.25) от духовно и умствено усъвършенстване.

Авторът се спира и на още много теми, близки по дух до визираните, като цялостното впечатление е, че произведението успява да провокира читателя да се замисли върху собственото си съществуване, да съпостави своите ценности с тези на другите, да обърне внимание на отдавна забравени и потиснати чувства и душевни терзания, да се изправи сам пред собственото си аз и да преоцени някои от своите житейски постъпки. А формата и стилът на съчинението допринасят за по-лесното усвояване идеите на автора и по-директното им въздействие върху читателската аудитория.

София

10.04.2018.

доц. д-р Доротея Ангелова